

וכן כל הנאכלין ליום אחד, הקרבנות שהיתר אכילתם הוא ביום שחיטתם ובלילה שאחריו כגון חטאת ואשם ותודה, מצוותן, מצוות אכילתם היא עד שיעלה עמוד השחר, ורק לאחר שעלה עמוד השחר נפסל ונעשה "נותר" באסור באכילה.

אם כן, שכל דבר אשר מצוותו בלילה כשר כל הלילה, למה אמרו חכמים שזמן קריאת שמע וזמן אכילת הקרבנות הוא רק עד

הצות? — כדי להרחיק את האדם מן העבירה, כדי שיזדרו האדם בקיום המצוה ולא ידחה אותה לסוף זמנה, ויבוא לאכול קדשים לאחר עלות השחר שהוא באיסור כרת.⁽¹⁴⁾

וכן לגבי קריאת שמע, שלא יאמר האדם, עדיין יש שהות לקיים המצוה וידחה אותה, ובתוך כך יעלה עמוד השחר ויעבור זמן המצוה.⁽¹⁵⁾

שבדיעבד אוכל עד עלות השחר, שלא עשו סייג והביא קדשים לבית הפסול קודם זמנם.

והגרעק"א דקדק שלגבי אכילת קדשים נקט רש"י שעשו סייג כדי "שלא יבא לאכלם, ויתחייב כרת", ולא די בחשש שמא "יאמר עדיין יש לי שהות ויעבור זמן אכילתן", כי משמע מהמשנה שבאכילת קדשים גם רבן גמליאל מודה שעשו הרחקה, ובהכרח, משום שיש חשש שיעבור בקום ועשה ויאכל בשר שנותר ויתחייב כרת, ולכן עשו בו סייג. אבל בקריאת שמע, כל החשש הוא שמא יעבור בביטול עשה על ידי "שב ואל תעשה", ולכן לא עשו בה סייג.

אך בפשטות, כוונת רש"י היא לתת טעם לדבריו שאסרו לאכול אחר הצות, כי אחר הצות שייך יותר הסייג מחשש כרת של אכילת נותר. אך לפירוש התוס' הסייג הוא מחשש שימנע מקיום המצוה, ואם כן, בדיעבד עדיף שיאכלנו לקיים המצוה אפילו אחר אחר הצות.

15. הרמב"ם [ק"ש א ט] כתב: מצוותה משעת יציאת הכוכבים עד חצי הלילה, ורק בדיעבד, אם עבר ואיחר, וקרא עד שלא עלה עמוד השחר, יצא ידי חובה. ובכסף משנה נקט שפסק כרבנן, ואחר הצות יצא ידי חובה בדיעבד.

והגר"א [ס"ס רלה] נקט שכוונתו כרבן גמליאל וכביאור רבינו יונה שלפי כולם יש להקדים ולקרוא מיד בצאת הכוכבים, שהרי

ודעת תוס' בפסחים [קכ ב ד"ה רבא] והריטב"א והמאירי בשם ראב"ד שגם הקטר חלבים ואברים לכתחילה עד הצות. וכן כתב הרמב"ם [מעשה הקרבנות ד ב]. וראה בתוס' יו"ט מקור לדבריהם מתוספתא. וכבר דחה הגרעק"א שבתוספתא מדובר רק לענין אכילה של בשר הקרבן ולא לגבי הקטרה. אכן, לפי ביאור האחרונים בדעת רש"י, נמצא שלדעת הרמב"ם שאחר הצות אינו קורא ק"ש אלא בדיעבד, אף שהלכה כרבן גמליאל, בהכרח שחכמים עשו סייג אף לדבר שקיומו בדיעבד, ולכן שייך סייג גם בהקטר חלבים ואברים. וראה קרן אורה.

אולם מדברי הרמב"ם משמע שאפילו בדיעבד אין מקטירין, וכן אין נאכלין אחר הצות. ותמהו האחרונים, מה החילוק מק"ש שיוצא בדיעבד אחר הצות. ובאבי עזרי [ק"ש א ט] כתב, שחכמים לא יכולים לבטל מצוה אלא רק להרחיב איסור שקיים בדבר. כגון, במקום שיש איסור נותר, יכולים חכמים לאסור את ההקרה והאכילה כבר מחצות. אך בק"ש, שאין בה איסור, לא יכולים חכמים לאסור לקרוא אחר הצות אפילו בדיעבד.

14. לשון רש"י "ואסרום באכילה קודם זמנן". ומשמע שמחצות אסורים באכילה אף בדיעבד. אך דעת תוס' בפסחים [קכ ב ד"ה רבא]